

CONCEPTUL UNIRII – UN CONCEPT CETĂȚENESC, AL DREPTĂȚII

HENRIETA ANIȘOARA ȘERBAN*

***Abstract.** The article approaches the concept of Union as a citizens' concept of justice, reconstructing and interpreting the socio-political and historical profile of the national conscience through several fragments from documents regarding the Great Union (signed by Ion I. C. Brătianu, Iuliu Maniu, Nicolae Filipescu, Lucian Blaga, Ion Inculeț, Ion Buzdugan). These selections from the documents of the epoch emphasize the symbolical implications of the Union that both come from the people and are feeding the popular aspirations of reunion, freedom and modern development. National conscience cannot crystalize outside the individual and citizen national conscience, or outside the belief in the national value that sustains belief in the national development and the national future. Modernity itself induced the crucial role of the people in assuming national conscience as a conscience of national unity, representing at once an improvement of the status quo and fulfilment of the historical justice.*

***Keywords:** Romania, the Great Union, citizen conscience, national conscience, right-duty-justice.*

Vom aborda aici o perspectivă interpretativă socio-politică și istorică, urmărind profilul conștiinței naționale exprimată într-o serie de documente referitoare la Unire și implicațiile forței simbolice a acesteia, provenind de la popor și, totodată, hrănind aspirațiile populare de unitate națională. Conștiința națională nu se poate cristaliza în afara unei conștiințe individuale cetățenești și naționale, iar odată cu modernitatea, conștiința națională este asumată de români ca o conștiință a unității naționale, ce reprezintă totodată și o îndreptare a stării de fapt, adică, o îndeplinire a dreptății istorice față de români.

Declarația de unire a Basarabiei cu România (27 martie 1918) este grăitoare în acest sens. Însuși temeiul declarației este reprezentat de „dreptul istoric“ și „dreptul de Neam“. Legitimitatea acestei declarații este asigurată de voința poporului Basarabiei, în numele căruia vorbește Sfatul Țării: „În numele poporului

* Cercetător științific gradul II dr. la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu“ al Academiei Române; henrietaserban@gmail.com.

Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de Neam, pe baza principiului, ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu Mama sa România. Această Unire se face pe următoarele baze: 1. Sfatul Țării actual rămâne mai departe pentru rezolvarea și realizarea reformei agrare, după nevoile și cererile norodului. Aceste hotărâri se vor recunoaște de Guvernul român. 2. Basarabia își păstrează autonomia provincială, având un Sfat al Țării (Dietă), ales pe viitor prin vot universal, egal, direct și secret, cu un organ împlinitor și administrație proprie. 3. Competența Sfatului Țării este: a) votarea bugetelor locale; b) controlul tuturor organelor Zemstvelor și orașelor; c) numirea tuturor funcționarilor administrației locale prin organul său împlinitor, iar funcționarii înalți sunt întăriți de Guvern. 4. Restructurarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale. 5. Legile în vigoare și organizația locală (Zemstve și orașe) rămâne în putere și vor putea fi schimbate de Parlamentul român, numai după ce vor lua parte la lucrările lui și reprezentantul Basarabiei. 6. Respectarea drepturilor minorităților din Basarabia. 7. Doi reprezentanți vor intra în Consiliul de Miniștri român, acum desemnați de actualul Sfat al Țării, iar pe viitor luați din sânul reprezentanților Basarabiei din Parlamentul Român. 8. Basarabia va trimite în Parlamentul Român un număr de reprezentanți proporțional cu populația, aleși pe baza votului universal, egal, direct și secret. 9. Toate alegerile din Basarabia pentru voloste, sate, orașe, Zemstve și Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, direct și secret. 10. Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a credinței, a adunărilor și toate libertățile obștești vor fi garantate prin Constituție. 11. Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile turburi ale prefacerilor din urmă sunt amnistiate. Basarabia, unindu-se ca fiică cu Mama sa România, Parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a Constituintei, în care vor intra proporțional cu populația și reprezentanții Basarabiei, aleși prin vot universal, egal, direct și secret, spre a hotărî împreună cu toții înscrierea în Constituție a principiilor și garanțiilor de mai sus. Trăiască Unirea Basarabiei cu România, de-a pururea și pentru totdeauna! Președintele Sfatului Țării, I. Inculeț Secretarul Sfatului Țării, I. Buzdugan¹. Modernitatea politică a concepției care stă la baza acestei Declarații este remarcabilă: Unirea este soluția pentru realizarea drepturilor și libertăților cetățenești, fiind și un deziderat legitimat de către popor prin reprezentanții săi aleși. Conștiința națională, matură și modernă dictează principiile și garanțiile enumerate mai sus, care își găsesc împlinirea prin Unire. Metafora „trupului reîntregit al țării“ și metafora „mamei“ subliniază firescul și „organicitatea“ actului Unirii.

Idealul Unirii tuturor românilor a înflăcărat stindardul liberal al modernității timpurii românești. Cu toate acestea, ar fi o eroare să considerăm că în rândurile conservatorilor acest țel al Unirii rămânea fără ecou. Evocăm astfel o personali-

¹ *Basarabia și basarabenii*, alcătuire, studii și comentarii de Mihai Adauge și Alexandru Furtună, Chișinău, Editura Scriitorilor din Moldova, 1991, pp. 246-247.

tate de prim rang printre conservatorii din România, adesea omisă în omagiile și comemorările corelate cu Unirea, Nicolae Filipescu, orator, jurnalist, licențiat în drept la Paris, politician conservator, ministru de Război, cel care a fost și unul dintre marii susținători ai modernizării, spre exemplu, în calitate de primar al Bucureștiului², a fost și un mare susținător al Unirii. Din nefericire, a murit în 1916 și nu a mai apucat să își vadă marele vis al vieții sale, Unirea, ca vis împlinit. Cu un an înainte de a muri, în *Cuvântarea* de la întrunirea Ligii Culturale de la Iași, din 15 martie 1915 – intitulată „Agitația intervenționistă în perioada neutralității” – Nicolae Filipescu arăta:³ „Fiți bineveniți toți acei ce v-ați strâns aci spre a vă întări credința și a vă oțeli sufletele spre a împlini porunca strămoșilor! Domnilor, de la unitatea națională sub Mihai trec 260 de ani până la Unirea Principatelor și 280 de ani până ce unirea se împlinește în forma ei desăvârșită: independența și regatul. De atunci și până azi, abia 34 de ani! Trei secole, dar, ca să se zămislească statul român al Principatelor Unite. Abia vreo trei decenii însă până la noul popas, de unde va ieși, credem, unitatea neamului. Prea puțin! Cum ne-am pregătit de ziua mare a românismului, în această din urmă fază a istoriei noastre, îngăduiți-mi a o spune. Generația eroică [de la 1848] își rezumase programul în cele patru puncte de la Divanul ad-hoc, din care cel mai de seamă era Unirea Principatelor. Nu pășesc însă și pe al cincilea: unitatea națională. Și bine a făcut. Ar fi comis o imprudență, căci vrăjmașii ce ar fi deșteptat, ar fi putut compromite totul. Apoi, ar fi întreprins o muncă peste puterile ei. Sunt generații care – ca arborii cari într-un an îmbelșugat dau fructele a trei ani și sleiesc rodirea anilor următori – au trăit și au împlinit aspirațiunile mai multor generații. Generația eroică trăise și izbândise cât trei generații. Mai departe orice năzuință i-ar fi părut o aventură. Deci, după Unire și Independență, ea își împlinise chemarea.”⁴ Această emoție puternică asociată idealului unionist se transmite oricărui public. Este vorba despre forța unui patos, despre forța unor metafore („suflete oțelite”, „generația eroică”, „arborii” și „fructele” generațiilor, „porunca strămoșilor”), dar mai ales este vorba despre forța convingerilor lui Nicolae Filipescu, împărtășite de un public larg și acum. În vocea lui este forța vocii și a povestirilor bunicilor noștri.

Nicolae Filipescu continuă: „După ea a urmat o generație cuminte, care și-a mărginit aspirațiunile la aceasta: consolidarea internă a statului român. Atunci se întemeiază Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor, care zice: «A venit vremea să legăm unitatea națională». Ce este regatul român fără Ardealul? O absurditate geografică. O fâșie de pământ întortochiată și frântă în semicerc. Arătați această figură schiloadă unui copil de șapte ani și întrebați-l ce lipsește României? El, cu mâna lui agiamie, va trage linia ce împlinește cercul. Iertați-mi pedantismul, dar știți că cercul e figura care la o circumferință mai mică are suprafața mai mare.

² Așa cum arată și Ion Bulei în articolul *Un boier în politică* din „Ziarul de duminică”, 28 ianuarie 2006, ca primar al Bucureștiului, Nicolae Filipescu a înființat Școala Comercială de grad I, a construit Hala Traian, câteva mari antrepozite, Observatorul Astronomic, Gara Obor, mai multe băi populare și a alcătuit proiectul pentru adâncirea Dâmbovitei de la Grozăvești în sus, a anteproiectului pentru canalul București-Dunăre.

³ Bogdan Murgescu (coordonator), *Istoria României în texte*, București, Editura Corint, 2001, pp. 271-272.

⁴ *Ibidem*.

Noi avem granița cea mai mare față de teritoriul cel mai mic. Militărește, nu se poate mai rău. La granițele actuale, suntem o țară fără viitor. Spre a ne împlini aci rolul european, ne trebuie bastionul ce domină această pozițiune. De aceea, ațintim către cetatea naturală a Ardealului, către Acropola românismului. Aici e centrul, aci inima românismului. Aci, într-un palat fermecat, zidit ca în povești, în vreuna din peșterile Carpaților, s-a adăpostit conștiința de neam. Din acești munți țâșnesc izvoarele râurilor noastre ce cară, spre șesul dunărean, în undele lor, suspinurile fraților. De aci, Șincai și Petru Maior ne-au trimis mărturiile obârșiei noastre latine. De aci au roit dascălii neamului spre a trezi conștiința națională în vremurile de uitare de sine. De aceea vrem Ardealul și nimic alt. De aceea pot rezuma tot ce v-am spus, rostind și repetând acest singur cuvânt: Ardealul! Ardealul! Ardealul!“⁵

Un mare vizionar, Nicolae Filipescu a fost cel care i-a prezis Regelui Ferdinand: „Vei fi cel mai mare voievod al țării, împodobindu-te cu titlurile lui Mihai Viteazul: Domn al întreg Ardealului, al Țării Românești și al Moldovei...Sau, răpus în cel mai suprem avânt de vitejie a neamului, vei fi totuși sfințit ca erou național. De nu va fi nici una, nici alta, grozav mă tem că nici praf nu se va alege de dinastie. De aceea, mărirea ce ți-o urăm, Sire, este să te încoronezi în Alba Iulia sau să mori pe Câmpia de la Turda.“⁶

Idealul recuperării inimii conștiinței de neam, care bate cu o semnificație deosebită pe teritoriul adelenesc, de unde au pledat pentru latinitate și continuitate românească un Șincai și un Maior, pentru idealul completitudinii, idealul perfecțiunii cercului, idealul pragmatic al optimei raportări a granițelor la teritoriu, iată idealul ce animă și discursul lui N. Filipescu, dovedind că fără Unirea națiunii, conștiința națională se regăsește, slăbită, împuținată și sărăcită într-un mod inacceptabil.

Aceeași teză, a conștiinței naționale consfințită prin Unire și prefigurată de o anumită armonie de cuget și simțire românească a fost confirmată în același an, la Moțiunea Congresului de la București al românilor din Austro-Ungaria (15 martie 1915). „Românii de peste hotare, aflători în țară, ascultând expunerile făcute la Ateneul Român de reprezentanții românilor ardeleni și bucovineni și discursurile rostite în sala «Dacia» de reprezentanți ai românilor de pretutindeni, declară monstruoase insinuările dușmanilor neamului nostru și ale uneltelor lor, cum că românii ardeleni și bucovineni ar fi mulțumiți cu stăpânirea austro-ungară și n-ar dori unirea cu România. [Dimpotrivă, aceștia] Se declară solidari cu lupta începută de frunțașii români de pretutindeni pentru a grăbi intrarea în acțiune a României în contra Austro-Ungariei și însărcinează pe frunțașii lor să sprijine și să continue lupta prin toate mijloacele posibile. Roagă guvernul țării să grăbească liberarea fraților lor de sub stăpânirea austro-ungară, amenințați cu exterminare de dușmanii externi și interni și să retragă imediat debitul poștal ziarelor din solda

⁵ Nicolae Filipescu, *Pentru România Mare. Cuvântări din război, 1914-1916*, prefată de Matei B. Cantacuzino, București, Editura „Ancora”, 1925, pp. 32-34 și 38-40.

⁶ N. Filipescu, *Pentru România Mare. Cuvântări din război. 1914-1916*, București, 1925, p. 24. Vezi și Ioan Scurtu, *Monarhia în România. 1866-1947*, București, Editura Danubius, 1991, pp. 60-61.

legațiunii austro-ungare. Trimit salutul lor și al cetățenilor Capitalei voinicilor frați de pe diferite câmpuri de luptă și celor rămași pe urma lor acasă și-i asigură că vor ști să-și facă datoria pentru libertatea lor.⁷ Precum vedem, națiunea gândea în termenii asumării unei datorii patriotice în vederea îndeplinirii dreptății prin asumarea istorică a responsabilităților patriotice și prin îndeplinirea idealului de Unire.

În acest sens putem cita și Telegrama lui Ion Inculeț, președintele Sfatului Țării, adresată regelui Ferdinand I (11 martie 1918) M.S. Regelui – Iași: „În numele Sfatului Țării, care reprezintă poporul românesc din Basarabia desrobot de jugul secular, aduc Majestății Voastre expresiunea credinței neclintite a întregului popor românesc din România Răsăriteană, care în unire cu țara-mumă vede chezașia desvoltării sale libere, calea neîmpiedicată spre cultura națională și dreptatea socială. – Al Majestății Voastre prea plecat servitor, – Ioan Inculeț, Președintele Sfatului Țării din Basarabia“.⁸

Semnificația îndeplinirii idealului Unirii este evocată cu deosebită forță și emoție de către tânărul Lucian Blaga, întors în țară împreună cu D. D. Roșca, la 30 octombrie 1918. La Sebeș, în județul Alba, a ajuns abia la 3 noiembrie, după ce călătorise pe jos 3 zile de la Vințul-de-Jos. Deși românilor nu li se dădea niciun fel de „ființă în conștiința imperiului“, atmosfera era incandescentă, animată de credința românească în destinul național și de conștiința națională. „În după-amiaza înfrigurată de 3 noiembrie, populația românească din Sebeș-Alba, adunată în preajma bisericii de lângă râu, s-a pornit în marș masiv spre centrul orașului, spre piața mare, având în frunte o seamă de soldați sosiți în cursul dimineții de pe front și pe cei câțiva intelectuali localnici. În piață s-au rostit discursuri, arătându-se că românii din Transilvania doresc alipirea lor la regatul României.“⁹ Chiar mai semnificative ne apar ideile următoare: „*Pentru marea, istorica adunare națională de la Alba-Iulia unde s-a hotărât alipirea Transilvaniei la patria-mumă n-a fost nevoie de o deosebită pregătire a opiniei publice. Pregătirea se făcuse vreme de sute de ani. În dimineața zilei de 1 decembrie, ca la un semnal, lumea românească a purces spre Alba-Iulia (spre Bălgrad), cum îi spuneam noi, cu vechiul nume, pe jos și cu căruțele.* [subl. ns.]“

Lucian Blaga a refuzat călătoria cu trenul și considera că cei 16 km care îl despărțeau de Alba-Iulia se puteau străbate pe jos în pofida iernii, cu siguranță pentru că așa se simțea mai aproape de bucuria colectivă. „Era o dimineață rece de iarnă. Respirația se întrupa în invizibile cristale. Pe o parte a șoselei se duceau spre Alba-Iulia, scârțâind prin făgașele zăpezii, căruțele românești, buchete de chioțe și bucurie, alcătuiind un singur tir, iar pe cealaltă parte se retrăgea în aceeași direcție, armata germană, ce venea din România, tun după tun, ca niște

⁷ B. Murgescu, *op. cit.*, p. 272. Vezi și *Congresul românilor de peste hotare aflători în țară*, 15 martie 1915, București, 1915, p. 91.

⁸ Alexandru Marghiloman, *Note politice 1897-1924*, V, București, Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu“, 1927, p. 228.

⁹ Din Lucian Blaga, *Hronicul și cântecul vârstelor*, București, Editura Tineretului, 1963, selecțiuni, pp. 231-234. Ortografia a fost adecvată celei actuale.

pumni strânși ai tăcerii. Soldații germani, fumegând liniștiți din pipe, se uitau mirați după căruțele noastre mai grăbite. Ei își luau răgaz. Nu s-a produs nici un incident. „Uite, îi spun lui Lionel [fratele lui Lucian Blaga], așa – prin ger și zăpadă, se retrăgea pe vremuri Napoleon din Rusia.“¹⁰

Astfel a ajuns Lucian Blaga la Alba, acolo unde Adunarea Națională hotăra îndeplinirea idealului românesc, confirmat de popor ce trăia această bucurie ca un singur suflet. „La Alba-Iulia nu mi-am putut face loc în sala adunării. Lionel, care era în delegație, a intrat. Am renunțat c-o strângere de inimă și mă consolam cu speranța că voi afla de la fratele meu cuvânt despre toate. Aveam în schimb avantajul de a putea colinda din loc în loc, toată ziua, pe câmpul unde se aduna poporul. Era o roire de necrezut. Pe câmp se înălțau ici-colo, tribunele de unde oratorii vorbeau nației. Pe vremea aceea nu erau microfoane, atât oratorii, cu glas prea mic pentru atâta lume, treceau, pentru multiplicarea ecoului, de la o tribună la alta. *În ziua aceea am cunoscut ce înseamnă entuziasmul național, sincer, spontan, irezistibil, organic, masiv.* [subl.ns.] Era ceva ce te făcea să uiți totul, chiar și stângăcia și totala lipsă de rutină a oratorilor de la tribună.“¹¹

Pentru noi cei de astăzi comemorarea acestui eveniment istoric ne evocă o bucurie pe care inevitabil o resimțim numai ca ecou. De aceea, evocând sentimentele tânărului poet și gânditor Lucian Blaga ne aflăm un pas mai aproape de realitatea evenimentului istoric, aproape că „participăm“ la eveniment, într-un mod diferit de cel prilejuit de frunzărirea documentelor istorice mai aride. „Seara, în timp ce ne întorceam, cu aceeași trăsură la Sebeș, atât eu, cât și fratele meu, *ne simțeam purtați de conștiința că «pusesem temeiurile unui alt Timp»*, cu toate că n-am făcut decât să «participăm», tăcuți și insignifianți, la un act ce se realiza prin puterea destinului. Faptul de la răscrucea zilei, cu tăria și atmosfera sa, ne comunica o conștiință istorică. Când am trecut prin Lancrăm, satul natal, drumul ne ducea pe lângă cimitirul, unde, lângă biserică, Tata își dormea somnul sub rădăcinile plopilor. Zgomotul roților pătrundea desigur până la el și-i cutremura oasele. «Ah, dacă ar ști Tata, ce s-a întâmplat», zic eu fratelui meu, întorcând capul spre crucea din cimitir. Și cât a ținut drumul prin sat n-am mai scos un cuvânt, nici eu, nici Lionel. O emoție ne strânsese gâtul ca o mână, care încetul cu încetul se înmuia, după ce voise aproape să ne sufoce; în sat era întuneric și liniște. Când dăm să ieșim din sat, numai ce auzim dintr-o curte, neașteptat, în noapte, un strigăt de copil: «Trăiască România dodoloață!»“¹²

Discursul de la Sibiu precum și unele relatări despre entuziasmul ardelenilor față de *premierul liberal Ion I. C. Brătianu* au fost prezentate într-un articol publicat la 7 august 1919, la Cluj, în „*Patria*“¹³, desigur, pe pagina întâi. Discursul a fost prilejuit de întâlnirea lui I. I. C. Brătianu, primul ministru al guvernului regal român, cu liderii ardeleni, reuniți în Sfatul Țării. La întâlnire alături de Iuliu Maniu se afla și Teodor Mihali, vicepreședintele Marelui Sfat al Țării.

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ „*Patria*“ era ziarul oficial al Partidului Național Român condus de Iuliu Maniu.

Teodor Mihali evidențiază la această întâlnire starea generală de euforie și măreția momentului, care a fost posibil în primul rând datorită dorobanțului român ce cucerise Budapesta la începutul lui august 1919. Așadar, în discursul său, T. Mihali puncta: „Azi am ajuns nu numai să ne vedem visul cu ochii, dar armata română a adus ordine și pentru alte neamuri din această parte a Europei.”¹⁴

Conform celor relatate, ca președinte al Consiliului Dirigent, Iuliu Maniu, îl saluta pe premierul Brătianu, prezentându-i cu profundă emoție salutul Consiliului Dirigent și al poporului român desrobotit. Apoi, de asemenea, ca un omagiu, Iuliu Maniu a preluat ideea centrală care anima eforturile liberale în epocă: „*Noi mărturisim cu recunoștință că unitatea neamului românesc a săvârșit-o România independentă, după cum pe vremuri Piemontul a fost acela care a săvârșit unitatea Italiei. România și bărbații ei de stat au înțeles ce trebuie să facă, și regatul vechiu a fost la înălțimea chemării sale. Mulțumim bărbaților de stat și Dumneavoastră în special pentru că ați rupt legăturile cu cei ce ne țineau și pe noi legați, și ați pornit pe drumul libertății noastre și a întreg neamului românesc.*”¹⁵

Ion I. C. Brătianu a subliniat în discursul său ideea Unirii ca împlinire a eliberării naționale și ca încununare a unei dreptăți și îndreptățiri istorice pentru românii de pretutindeni și pentru românism: „Domnilor! Am pășit cu adâncă emoțiune în această sală, dar am simțit și o mare și puternică căldură din acel simțământ al cuvintelor care ați binevoit a le rosti. Se elaborează în aceste momente, aici la Dumneavoastră, desăvârșirea actului care s-a făcut la Alba Iulia și care se cheamă: Unirea tuturor Românilor. Cuvântul chiar de Unire ne arată care sunt datoritiile noastre reciproce: unirea tuturor românilor, adică unirea tuturor conștiințelor noastre, unirea tuturor energiilor noastre spre un scop comun. Ați binevoit a releva prin cuvinte de recunoștință ajutorul pe care Regatul Român l-a dat – și era dator să-l dea – românimei de peste tot. Am fi uitători și ingrați, dacă n-am ști să tragem din istoria trecutului toate învățămintele care ne sunt de folos. Tocmai, ca Regatul să fi fost pus în măsura de a ajuta pe Românii de pretutindena, de a ajuta pe Românii de peste munți (aplauze) și în întregimea lor ținuturile din Transilvania, Bănat și Țara Ungurească, trebuie să se fi reaprins conștiința națională și pentru timpurile moderne ale României și dacă Dumneavoastră aveți motivele Dumneavoastră de dragoste și de recunoștință, avem și noi motive reciproce. Am fost de ajutor unora și altora, și noi și Dumneavoastră, în cursul unui veac întreg, când cu bărbații cei mai buni de la Dumneavoastră ne-am ajutat pentru întemeierea desăvârșită și întărirea Regatului, care trebuia să fie și a fost sâmburele României Mari. (aplauze)”¹⁶

Unirea înseamnă solidaritate, dar și dreptate ca împlinire a datoritiilor și îndatoririlor istorice și, totodată, libertate națională, toate acestea fiind fundamente ale dezvoltării naționale: „Prin urmare, când ne gândim la trecut, putem da o frățescă recunoștință către toți aceia, care ori și unde ar fi fost, dincolo și dincoace, au știut să simtă solidaritatea, care ne lega și care în împrejurările politice în care își puteau dezvolta activitatea lor, să nu piardă din vedere că pe lângă munca im-

¹⁴ „Patria”, 7 august 1919.

¹⁵ Cf. „Patria”, 7 august 1919.

¹⁶ *Ibidem*.

pusă de problemele zilei, fiecare generațiune era totodată datoare ca prin muncă neconținută să nu îngreuneze, ci să ajute ceea ce a fost întotdeauna în conștiința neamului nostru, aspirațiunea de temei a existenței noastre naționale: Unirea tuturor Românilor. Astăzi, când am realizat-o, ni se impune tuturor, desigur, datoria de recunoștință pentru aceia care au preparat-o prin suferințele lor, prin munca lor dar mai ales prin credința lor. Prin urmare avem către trecut o datorie de pietate, dar avem și către prezent datoria de a asigura prin munca pe care o facem aici și dincolo, temeiul României nu numai Noi dar și Mari, pe o bază democratică, largă, care să permită, ca la această muncă atât de mare să nu fie departe de la ea nici un român, care poate să fie un element de forță și care poate să-și aducă părțica lui de muncă, de energie, de inteligență, pentru a asigura înțemeierea astăzi, dezvoltarea mâine, a forțelor sociale și naționale ale României Mari.¹⁷

Conceptul Unirii adună existența românilor sub stindardul unei creații comune pentru care fiecare român și cu toții împreună sunt răspunzători și beneficiari. „Domnilor! În această organizare de stat, probleme noi, mai complexe decât altădată, se pun înaintea noastră a tuturor. Sistemul de lucrare al nostru, pe lângă care putem să lucrăm la ora actuală este, că putem să lucrăm, fiindcă procedăm în același spirit, în același avânt; opera noastră este comună, deși lucrăm în departamente separate. Nu putem tocmai să uităm ce afaceri interesează opera întreagă, precum nici ceea ce interesează operele singuratic. Avem o operă complexă. În organizația Statului, în ținuturile noi, sunt și rase deosebite, pe lângă neamul nostru, organizări religioase mai numeroase și mai împărțite decât cele ce erau în Vechiul Regat. Trebuie să știm să ne purtăm ca un popor, care în luptă a dat dovada bărbăteștii sale energii, pe care nimeni nu poate să o conteste, aceea a arătat-o și la înfrângere – ceea ce este chiar mai greu – și a arătat-o și prin victoria sa, ceea ce o sărbătorim chiar astăzi. Zic un popor, care are această bărbăție, dovedește, că adevăratele lui puteri sunt acelea care le poate concepe în soluționarea problemelor cetățenești și în viața pașnică. Violențele în timpuri normale și în timpuri de pace sunt unele din calitățile de slăbiciune. (aprobări) Poporul nostru a dat dovadă temeinică, că slab nu este. De aceea în organizarea nouă își vor găsi – și cunosc simțămintele D-voastră, și sunt în armonie perfectă cu ele – în noul regat acea frățescă și prietenească dragoste toți aceia, care de oriunde ar veni, vor voi să trăiască frățeste cu noi pentru dezvoltarea prin muncă comună a Statului Român. Noi nu vom întreba de unde vine cineva, ci vom întreba unde vor să meargă toți aceia care vor voi să meargă împreună cu noi. Toți vor fi siguri de frățescul și prietenescul nostru ajutor. *Ei trebuie să știe că în aceste simțăminte ale noastre, a sentimentelor comune vieții de pace, stă nu numai cea mai mare, dar singura lor garanție în puterea Statului Român, în concepția de dreptate, în concepția largei democrații este garanția propriei lor dezvoltări și că, în afară de granițele Statului Român, nimic nu poate să-i întărească și n-ar putea să-i slăbească* [subl. ns].¹⁸

¹⁷ *Ibidem.*

¹⁸ *Ibidem.*

O idee excepțional de importantă, a cărei rememorare se va dovedi constitutivă pentru conștiința românească individuală și colectivă de astăzi, este aceea că opera durabilă a statului național se întemeiază pe o conștiință comună a valorii românești în afara căreia voința națională, credința națională și forța națională se regăsesc subminate. Ion I. C. Brătianu arăta: „Domnilor! Modestia este bună, dar un popor trebuie să aibă conștiința limpede despre aceea ce reprezintă pentru ca să aibă conștiința limpede despre aceea ce trebuie să reprezinte. (aplauze). A fost românimea în lupte seculare nu numai pentru existența ei, dar și pentru existența și apărarea civilizației umane. În luptele creștinătății contra turcilor, soldații lui Ștefan Vodă au luptat nu numai pentru apărarea Moldovei, dar și pentru mântuirea creștinătății și valorile barbariei, de această stâncă s-au frânt nu numai pentru ca să scape românimea, ci și pentru ca civilizația europeană să nu fie distrusă de puhoiul păgânilor. Domnilor! Istoria se repetă, desigur, schimbându-și fața cu împrejurările. Dar în ziua de astăzi soldatul român pe Tisa și dincolo de Tisa n-a asigurat numai granițele României, ci a sprijinit, ca în vremurile de demult, civilizațiunea europeană, apărând-o de valurile distrugătoare ale bolșevismului. (aplauze frenetice și prelungite) Anarhia și distrucția la Nistru și la Tisa s-au oprit, curentele care amenință centrul Europei, și stâncă de care s-au frânt, au fost energia și bărbăția poporului român. Iată de ce este de datoria oamenilor, care pretind că au datoria de a conduce destinele acestui popor, să înțeleagă de sus, cu toată înălțimea vederilor, misiunea pe care o are acest popor în locul unde Dumnezeu l-a pus, unde și din istoria trecutului și din faptele prezentului, dovedește care este rostul său, misiunea sa în istoria civilizațiunei umane. (aprobări) Domnilor! Pentru că astfel stau lucrurile, să ne reamintim că prin unirea simțămintelor noastre într-o credință comună, într-o credință neclintită, precum a fost aceea a străbunilor noștri, vom găsi izvorul de energie să asigurăm pentru ziua de mâine aceea, ce este și dreptul și datoria acestui neam. (aplauze) și mă duc din mijlocul dumneavoastră cu adâncă recunoștință, cu cea mai mare comoară de mulțămire sufletească, care va ține cât viața mea. (aplauze frenetice)”¹⁹

Iar ca încheiere, dorim să reamintim la ceas aniversar pledoaria lui Iuliu Maniu despre înțelepciune, devotament și patriotism, despre ștafeta de aur a devotamentului patriotic schimbată cu cinste între generații: „*Tatăl meu a scris o scrisoare despre Lazăr, în 1863. El întreba cu ce mijloace Gheorghe Lazăr, care purta numele celuilalt Lazăr, ridicat de Mântuitorul din mormânt, a ridicat un neam din mormânt la viață. A știut Gheorghe Lazăr să se facă expresiunea conștiinței unui neam.* [subl. ns.]”²⁰

Iulia Maniu continua evidențiind corelația fundamentală între înțelepciune, conștiința neamului, interesele neamului și datorie: „În această înțelepciune, de a înțelege conștiința neamului pe care trebuie să-l servească, stă datoria acelor care vor să reprezinte interesele neamului în momentele supreme. Tatăl meu îmi spunea: lucrează cu capul în împrejurările zilnice, dar lucrează cu inima în îm-

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ „Patria”, 7 august 1919.

prejurările mari, dacă vrei să nu greșești! Pentru că vorbitorul dinaintea mea a amintit de tăcerea mea din timpul neutralității, sunt dator să amintesc că ea a început încă din prima lună a războiului. Eu încheiasem la începutul lunii septembrie o înțelegere cu Rusia, de a ne revendica toate teritoriile din Austria și Ungaria locuite de români. Dacă am crezut că datoria mea era să tac, aceasta nu însemna că stam la îndoială care erau drepturile noastre. Rămânea numai de calculat și hotărât care erau momentele și împrejurările cele mai eficace pentru a înfăptui ceea ce aveam de înfăptuit. Am crezut că acțiunea noastră trebuie să corespundă cu maximum de importanță pe care trebuia să o avem. Și nu m-am înșelat. Acțiunea României, dacă a fost dureroasă într-un fel, a fost cu mult mai importantă decât forțele pe care le aveam la începutul războiului. Noi am avut un rol hotărâtor în război, cu toate aceste calcule. A venit acea catastrofă când Alianții noștri hotărâtori, în loc de sprijin au devenit pentru noi primejdie. Am plătit-o cu mari pierderi. Azi nu le regretăm, când văd pe dl. Inculeț între noi. Oricât de optimist ar fi fost cineva n-ar fi prevăzut că vom deveni puternici de la Nistru până la Tisa și că aici la masa aceasta să stea prezidentul Dumneavoastră cu mine și alături cu dl. Inculeț. *Am un singur merit cu care mă fălesc: credința.* Mai multă credință ca mine nu poate să fi avut altcineva. S-a zis că Columb, dominat de credința că există o lume nouă, chiar dacă nu exista, o scotea din valuri. În timpul tratatului de la București am scris un memoriu pe care-l voi lăsa ca testamentul vieții mele politice. Și am spus Regelui nostru când Mackensen²¹ era stăpân pe jumătate din țară: Sire, ai făcut bine ce ai făcut și ești asigurat de izbândă! Nu era posibil să nu se manifeste aspirațiunea seculară a neamului nostru. Se putea întârzia cu câteva luni, cum s-a întârziat cu tratatul de la București, cu câțiva ani; dar nu era să rămână fără rol în dezvoltarea neamului nostru nici jertfa și nici acțiunea noastră din război. Și-mi ziceam: în tragicul sfârșit al lui Mihai și al lui Tudor Vladimirescu, mort în șanțurile de la Târgoviște, stă cea mai strălucită pagină din învățăturile pământești. Îmi reamintesc aceasta acum când voi da sfaturi aceluia care vor conduce destinele statului. Să nu vă uitați la succese de persoane sau de moment, ci să urmați pulsul inimii poporului, conștiința lui națională și să aveți contactul neîntrerupt cu dânsa, ca să fiți reprezentanții sinceri ai unui neam conștient. Domnilor! Pentru că în împrejurările de azi sunt convins că, conștiința neamului nostru este puternică prin înălțarea unei însuflețiri naționale, sunt plin de încredere că vom avea, un viitor în raport cu misiunea noastră istorică, binefăcătoare pentru civilizația lumii în Orientul Europei, pentru că sunt îndreptățit să există posibilitatea realizării ei, urez ca România Mare să-și adeverească numele, să fie întărită de sufletul românimei, care, tare, unită și prin înțelepciunea sa va lucra în interesul general. Trăiască România Mare!²²

Un secol mai târziu, astăzi, nu putem decât spera ca succesiunea generațională să reușească să perpetueze comoara națională neprețuită a dreptății și libertății

²¹ Anton Ludwig August von Mackensen (6 decembrie 1849 – 8 noiembrie 1945) a fost feldmareșalul care a condus ofensiva germană împotriva României în Primul Război Mondial.

²² Iuliu Maniu, discurs rostit la 5 august 1919, la banchetul dat în cinstea lui Ion I. C. Brătianu, „Patria” 7 august 1919.

naționale, a românismului, a legăturii comunionale între generații și a devotamentului patriotic, perpetuând astfel corelația între drept național, îndatorire patriotică, dreptate istorică și uniune națională, până la urmă, perpetuând speranțele candidе ale bunicilor (ale noastre și ai noștri), în România noastră contemporană, ceva mai mică.

BIBLIOGRAFIE

- Adauge, Mihai, Furtună, Alexandru (coord.), *Basarabia și basarabenii*, Chișinău, Editura Scriitorilor din Moldova, 1991.
- Blaga, Lucian, *Hronicul și antecul vârstelor*, Editura Tineretului, București, 1963.
- Bulei, Ion, *Un boier în politică*, „Ziarul de duminică”, 28 ianuarie 2006.
- Congresul românilor de peste hotare aflători în țară*, 15 martie 1915, București, 1915, cf.
- Bogdan Murgescu, (coordonator), *Istoria României în texte*, București, Editura Corint, 2001.
- Filipescu, Nicolae, *Pentru România Mare. Cuvântări din război, 1914-1916*, prefață de Matei B. Cantacuzino, București, Editura „Ancora”.
- Filipescu, Nicolae, *Pentru România Mare. Cuvântări din război. 1914-1916*, București, 1925.
- Marghiloman, Alexandru, *Note politice 1897-1924*, V, București, Editura Institutului de Arte Grafice „Eminescu”, 192.
- Murgescu, Bogdan (coordonator), *Istoria României în texte*, București, Editura Corint, 2001.
- Scurtu, Ioan, *Monarhia în România. 1866-1947*, București, Editura Danubius, 1991.
- ***, „Patria” 7 august 1919.